

TOLIBONNING IKKINCHI HOKIMYATI DAVRIDA O‘ZBEKISTONNING AFG‘ONISTON BO‘YICHA YONDASHUVLARI

Axmadjonov Nurislom Baxtiyorjon o‘g‘li

Toshkent davlat shaqrshunoslik

universiteti magistranti

(nurislomahmadjonov2@gmail.com)

ANNOTATSIYA

Ushbu tezisdan Tolibon harakatining ikkinchi hokimiyati davrida O‘zbekistonning Afg‘oniston bo‘yicha yondashuvlari, o‘zaro hamkorlikning yangi tendensiyalari yoritiladi. Shuningdek O‘zbekiston uchun Afg‘onistondagi o‘z istiqbollari tahlil qilinadi.

Tayanch so‘zlar: O‘zbekiston, Afg‘oniston, Tolibon, asosiy yondashuvlar.

ПОДХОД УЗБЕКИСТАНА К АФГАНИСТАНУ В ПЕРИОД ВТОРОГО ВЛАСТИ ТАЛИБАНА

Нурислом Ахмаджонов

Магистрант ТашГУВ

(nurislomahmadjonov2@gmail.com)

АННОТАЦИЯ

В данной тезис освещаются подходы Узбекистана к Афганистану в период второй администрации движения Талибан, новые направления взаимного сотрудничества. Также будут проанализированы перспективы Узбекистана в Афганистане.

Ключевые слова: Узбекистан, Афганистан, Талибан, основные подходы

Afg‘onistonda sobiq prezident A.G‘aniy boshchiligidagi hukumat va Tolibon harakati o‘rtasida kechgan davomli qurolli to‘qnashuvlar natijasida mamlakatda hukumat almashuvi yuz berdi. Bugungi kunda Afgonistonning qo‘shni davlatlar bilan chegaradosh bo‘lgan hududlarida xalqaro terrorchi guruhlar "ISHIDning Xuroson qanoti", "Al-Qoida", "Sharqiy Turkiston islom harakati", "O‘zbekiston islom harakati", "Taxrik-e-tolibon-e Pokiston hamda boshqa terrorchi guruhlar tomonidan vaziyatni izdan chiqarishga bo‘lgan urinishlar kuzatilmoqda.

Bu hol birinchi galda Afg‘onistonga qo‘shni bo‘lgan davlatlar Xitoy, Eron, Pokiston va Markaziy Osiyo davlatlari hamda Rossiya va Hindistonni xavotirga solmoqda. Shu bois, Afg‘oniston masalasi mazkur davlatlarning tashqi siyosatida muhim o‘rin egallab kelmoqda. Ta‘kidlash joizki, rasmiy Toshkent uzoq muddat Afg‘onistonga xavfsizlik nuqtai nazaridan qarab keldi.

O‘zbekiston o‘zining olib borayotgan mintaqaviy tashqi siyosati doirasida janubiy qo‘shnisi Afg‘oniston bilan ham har tomonlama aloqalarni kuchaytirish va mustahkamlashga intilmoqda. O‘zbekiston Prezidenti Sh.M.Mirziyeyev "qo‘shni tanlanmasligi"ni ta‘kidlagan holda, Afg‘onistonga muammolar o‘chog‘i emas, balki, Markaziy Osiyo mintaqasi uchun imkoniyatlar kaliti sifatida yondashish lozimligini ta‘kidlamoqda. O‘zbekiston o‘zining yangi siyosati doirasida Afg‘onistonning yangi hukumati bilan yaqindan hamkorlikni yo‘lga qo‘ydi.

BMTning Afg‘onistonga yordam ko‘rsatish missiyasining 2022-yil 20-iyulda e‘lon qilingan hisobotiga ko‘ra, "2022-yilda Afg‘onistonda insonparvarlik yordamiga muhtojlar soni 2021-yil boshidagi 18,4 million kishidan 24,4 million kishi (59 foiz aholi)ga ko‘payadi", deyiladi. Xalqaro hamjamiyat, shu jumladan, O‘zbekiston ham vaziyat keng miqyosdagi inqirozga aylanib ketmasligi uchun afg‘on xalqiga insonparvarlik yordamini ko‘rsatmoqda.

Bugungi kunda O‘zbekiston "Tolibon" hukumati vakillari bilan olib borgan muzokaralari jarayonida mamlakatda yuzaga kelgan gumanitar bo‘hron va og‘ir iqtisodiy inqirozni bartaraf etish uchun shart-sharoit yaratishga ko‘maklashishi hamda kelajakda Afg‘onistonda tinchlik va siyosiy barqarorlikni ta‘minlashga yo‘naltirilgan

ko'p tomonlama sa'y-harakatlarni qo'llab-quvvatlashini bildirib kelmoqda. Shu ma'noda mamlakatdagi barcha etnik va diniy guruhlarning Afg'oniston siyosiy, ijtimoiy-iqtisodiy hayotidagi ishtirokini ta'minlash muhimligini ta'kidlamoqda.

O'zbekiston Afg'onistonda tinchlik va barqarorlikni o'rnatish yo'lida turli muloqot maydonlarini tashkil etib kelmokda. Xususan, rasmiy Toshkent 2018-yil 27-mart kuni bo'lib o'tgan "Tinchlik jarayoni, xavfsizlik sohasida hamkorlik va mintaqaviy sheriklik", 2021-yil 15-16 iyul kunlari o'tkazilgan "Markaziy va Janubiy Osiyo mintaqaviy o'zaro bog'liqlik. Tahdidlar va imkoniyatlar" va 2022-yil 25-26 iyul kunlari "Afg'oniston: xavfsizlik va iqtisodiy taraqqiyot" mavzularidagi xalqaro anjumanlarga mezbonlik qildi. Ushbu xalqaro tadbirlar davomida Tolibon hukumati bilan muloqotning yangi formati shakllandi. Unda ishtirok etgan davlatlar, xalqaro tashkilotlar vakillari, ekspertlar va muvaqqat hukumatning rasmiy delegatsiyasi Afg'onistonni urushdan keyin qayta tiklash va mamlakatdagi gumanitar inqirozni bartaraf etish bo'yicha o'zaro maqbul yondashuvlarni ishlab chiqish masalalarni muhokama etdilar.

Ushbu sa'y-harakatlar Tolibon Muvaqqat hukumatining jahon hamjamiyati tomonidan tan olinishi va Afg'onistonni xalqaro maydonda yakkalanib qolishdan xalos bo'lishga hamda uning mintaqa, jahon siyosiy va iqtisodiy munosabatlariga qo'shilishi uchun qulay shart-sharoitlar yaratishga qaratilgan. Afg'onistonda doimiy mustahkam tinchlik va barqarorlikni o'rnatilishi Markaziy va Janubiy Osiyo mintaqasida barqarorlikni ta'minlashda va uning iqtisodiy rivojlanishida muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Ayni paytda Afg'onistonda tinchlikni mustahkamlash yo'lida O'zbekiston muhim tashabbuslarni ilgari surmoqda. Eng yirik iqtisodiy loyihalar qatorida, Toshkent shahrida bo'lib "Markaziy va Janubiy Osiyo o'zaro bog'lik Tahdidlar va imkoniyatlar" mavzusidagi xalqaro konferensiyada O'zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyev tomonidan e'lon qilingan "Termiz-Mozori-Sharif-Kobul-Peshovar" temir yo'li loyihasini qayd etish mumkin.

2021-yil oktyabr oyi boshida O‘zbekiston rasmiy delegasiyasining Kobulga tashrifi va Afg‘oniston muvaqqat hukumati rahbariyati bilan o‘tkazgan muzokaralarida konstruktiv natijalarga erishildi. Hozirda "Termiz-Mozori Sharif-Kobul-Peshovar" trans-afg‘on temir yo‘lining geoiqtisodiy salohiyati va imkoniyatlarini rivojlantirish masalalari O‘zbekiston - Afg‘oniston - Pokiston siyosiy maslahatlashuvlarining e‘tibor markazida bo‘lib turibdi.

Kelajakda ushbu transmintaqaviy logistika loyihasi Markaziy Osiyo davlatlarini Pokistonning Karachi, Qosim va Gvadar dengiz portlari bilan bog‘lovchi asosiy transport yo‘lagiga aylanishi kutilmoqda. Ushbu transport yo‘lagi 760 kilometr bo‘lib, yiliga kamida 15-20 mln. tonna yuk tashish imkonini beradi.

Shuningdek, 2022-yilning iyul oyida Toshkentda Afg‘oniston muvaqqat hukumati delegasiyasi ishtirokida bo‘lib o‘tgan Afg‘oniston bo‘yicha xalqaro konferensiya jahon hamjamiyatining ushbu davlatga nisbatan muvofiqlashtirilgan yondashuvlarni ishlab chiqishdan manfaatdor ekanini ko‘rsatdi.

2022-yilning 16-sentyabrida Samarqand shahrida bo‘lib o‘tgan SHHT sammitida Prezident Shavkat Mirziyev Termiz shahrida Afg‘onistonga maxsus insonparvarlik yordami jamg‘armasini tashkil etish, uning mablaglarini ijtimoiy inqirozni bartaraf etish, sog‘likni saqlash sohasida loyihalar hamda yoshlar uchun ta‘lim dasturlarini amalga oshirishga yo‘naltirilish tashabbusini ilgari surdi.

Ta‘kidlash joizki, 2022-yilning 18-oktyabrida Dushanbe shahrida bo‘lib o‘tgan "Terrorizmga qarshi kurash va terrorchilar harakatlanishining oldini olish uchun chegaralar xavfsizligi hamda chegara nazorati sohasidagi xalqaro va mintaqaviy hamkorlik" mavzusidagi xalqaro konferensiyada o‘sha vaqtdagi O‘zbekiston tashqi ishlar vaziri Vladimir Norov mamlakat rahbari Shavkat Mirziyoyevning Afg‘oniston masalasi bo‘yicha ilgari surgan tashabbuslari borasida nutq so‘zladi. Jumladan, davlat rahbari Sh.M.Mirziyoyevning Ostona shahrida bo‘lib o‘tgan "Osiyoda hamkorlik va ishonch choralari bo‘yicha sammitda Afg‘oniston hukumati bilan hamkorlikda belgilangan vazifalarni bosqichma- bosqich bajarish algoritmini ishlab chiqish va muvofiqlashtirish uchun yuqori darajadagi xalqaro muzokaralar guruhini shakllantirish

to'g'risidagi taklifiga tadbir ishtirokchilari e'tiborini qaratdi. Ushbu mexanizm Afg'oniston muvaqqat hukumati va xalqaro hamjamiyat tomonidan o'z majburiyatlarini bajarishning aniq mexanizmlari, muddatlari va shartlarini belgilash uchun samarali platformaga aylanishi mumkinligini qayd etdi.

O'zbekiston tashqi siyosat mahkamasi rahbari V.Norov(hozirda B.Saidov) Afg'onistonning yakkalanib qolishiga yo'l qo'ymaslik muhimligini ta'kidlab, xalqaro hamjamiyatni BMT, xalqaro moliya institutlari ko'magida uning iqtisodiyotini tiklash, mamlakatni mintaqalararo iqtisodiy jarayonlarga integrasiya qilish, infratuzilma va ijtimoiy ahamiyatga ega loyihalarni amalga oshirish bo'yicha samarali choralar ko'rishga chaqirdi.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston o'z navbatida qo'shni davlat Afg'onistonga yordam berish bo'yicha xalqaro sa'y-harakatlarga munosib hissa qo'shmoqda. O'z navbatida, Termiz shahrida xalqaro ko'p funksiyali transport-logistika markazi tashkil etilgan bo'lib, undan BMT tuzilmalari afg'on xalqiga gumanitar yordam ko'rsatishda faol foydalanmoqda. O'zbekiston transmintaqaviy infratuzilma loyihalarini amalga oshirish, jumladan, "Termiz-Mozori Sharif-Kobul-Peshovar" temir yo'li qurilishi, shuningdek, BMT ko'magida Toshkent shahrida mintaqalararo o'zaro bog'liqlik markazini tashkil etish taklifi Afg'onistonning mintaqaviy savdo-iqtisodiy munosabatlarga qo'shilishida muhim omil bo'lib xizmat qiladi.